

Översatt från latin af Georg Gripenstad.
Publiceras här med översättarens tillstånd.

**BESKRIVNING ÖVER SÄLLSYNTARE VÄXTER FRÅN NORRA DELARNA
AV SVERIGE JÄMTE ANMÄRKNINGAR I VÄXTGEOGRAFIN
AV L. L. LAESTADIUS**

Ehuru norra delarna av Sverige och i synnerhet Lappmarken ända från Rudbecks och Linnés tider blivit tämligen noga undersökta i naturalhistoriskt hänseende, så återstod likväl betydligare landsträckor, på vilka den korta tiden nekat de flesta en närmare uppmärksamhet. Ibland dessa var även Ångermanland, vilket redan i sin yttre bildning röjer någonting eget, icke allenast i odlingsförmåga, folklynnen och seder utan även i växtligheten. Att även i detta landskap varjehanda upplysningar kunde inhämtas i synnerhet i avseende på växtgeografin var den förmodan, som livade mig att med Kungl. Vetenskaps-Akademiens ynnestfulla biträde företaga en sommarresa år 1824 genom åtskilliga delar av Ångermanland samt Västerbotten och Åsele Lappmark. Denna förmodan blev ock till en del bekräftad, då jag hade tillfälle att närmare undersöka dessa landskaps fruktbarhet samt tillika göra åtskilliga anmärkningar i växtgeografin, av vilka jag nu vågar inlämna resultatet till Kungl. Vetenskaps-Akademiens högt upplysta granskning.

§ 1

Beskrivning över sällsynta växtformer från Ångermanland och tillgränsande orter.

Av dessa är några förut icke beskrivna såsom svenska och andra icke levande undersökta på deras växtställen, varför det här torde vara nödigt att i korthet beskriva dem på det vetenskapliga språket.

1. *Arundo lapponica* β. *chalybaea*: blomvippan slak; skärmfjällen med kvarsittande foder korthåriga; vippan innesluten av blomkronans dorsala agn; håren kortare än blomkronan.

Växtplats: undanskymda och skuggrika ställen; mera sällsynt. Insamlade den år 1824 särskilt i granskogarna på Tåsjöbergets skuggsidor.

Roten perenn, tuvig, krypande med utdragna och tillplattade rotskott; strået tre fot högt och däröver, tämligen stadigt; bladen breda; bladsnärpet utdraget, upprispat; blomvippan en kort tid utbredd, stålgrå till färgen; skärmfjällen med fodret lansettlika, långt tillspetsade; agnet infogat vid blomkronans bas, ledat, jämnhögt med blomkronan. Hur mycket än denna till utseendet liknar Schraders *Arundo silvatica* är den enligt min bedömning mera besläktad med Wahlenbergs *Arundo lapponica*, *Arundo silvatica* skiljer sig nämligen från denna så: blomvippan rak och styv; småblommorna mycket glatta, tillsammans med blomkronorna smalare och likväl större; agnet vridet, utstående; färgen blek.

Men även *Arundo lapponica* tycks vara i hög grad olik denna, då den förra gärna vill ha trådlika rotblad, tämligen trubbiga fodrade skärmfjäll samt här jämnhöga med blomkronan.

2. *Potamogeton gramineus*: tjocknade blomskaft, utsträckta; bladen jämbreda, ådriga, nästan sjunerviga.

α . *borealis*: stjälken enkel, mycket lång; bladen jämbrett lansettlika, vid basen äggrunda, något omfattande, i spetsen lansettlika, trubbiga.

β . *gramineus*: stjälken grenig; bladen jämbreda, på ömse sidor uttunnade och i spetsen fint tillspetsade.

χ . *curvifolius*: stjälken gaffelformig, grenig; bladen jämbreda, långt tillspetsade, bakåtböjda.

Växtplatser: α . i större älvar, β . i mindre älvar och χ . i stillastående vatten i hela norra Sverige ända till Lapplands lågskogsområde; mycket talrik.

Den första varietetens blad ibland en tum på bredden, en halvfot och mer på längden och i det stilla rinnande vattnet syns den vackraste grönska frodigt röra sig som i vågor. Hos varieteten β . däremot iakttas bladen vara smalare och fint tillspetsade. Den trinda och trådlika stjälken reser sig ända till två famnars höjd vilket även gäller α . Varieteten χ . är kortare, klenare, stjälken grenig, gaffelformig och bladen krökta, rödaktiga, varför den ej verkar så lik de föregående, även om den ingalunda bör jämföras med *Potamogeton re-fuscens*.

3. *Viola canina*: stjälken trekantig; bladen hjärtlika, naggade; stiplerna borstlikt-tandade; blomskaften längre än de översta bladen.

α . *canina*: stjälken snett uppåt riktad; bladen mycket hjärtlika, glatta.

β . *arenaria*: en tum och en spann hög; bladen, stjälken och frukterna mycket fint småludna.

Viola arenaria, de Candolle.

χ . *silvestris*: en halv fot hög; bladen mycket hjärtlika, småludna. *Viola silvestris*, Fries.

δ . *elatior* (Laest.): stjälken grenig, mångblommig; bladen glatta; roten tjock, träaktig och tuvig.

ε . *frustranea* (Laest.): stjälken en fot hög; blommorna utan kronblad, ej fruktsättande.

Växtplatser: α . överallt vid vägarna, β . här och där på soliga sandkullar, χ . i skuggrika skogar, talrikt; δ . i busksnår och ε . i lundar, mera sällsynt.

Den oerhörda mängden varieteter inom denna art är så stor, att det redan är svårt att uppräknas de enskilda. Alla är likväl mer eller mindre beroende av klimatet eller beskaftenheten hos växtplats och jordmån vilket jag tror kan bevisas av det följande. Den nämnda *Viola arenaria*, som är allra minst, kan man se överhöljd av den finaste småludenhets. Det ser ut som om naturen i

likhet med vad den brukar göra med de flesta växter på sandiga och torra ställen velat iföra den en luden klädnad. Avsikten är att förebyggande skydda den mot solens strålar med ett sådant hölje varigenom växtens fuktighet sent dunstar ut och vattnet samtidigt rikligare häftar fast vid bladen och längre stannar kvar. I annat fall skulle den uttorkade och tidiga växten vissna på grund av solens hetta och den uppvärmda sanden. Men just *Viola canina*, som är denna arts vanligaste form, växer invid vägar och stenar med en glatt, nedliggande stjälk och borstlika stipler.

Då den därmed breder ut sig ner i de skuggrika skogarna, uppstår det snart en större växt, nästan en halv fot och däröver, eftersom nordanvinden ej kan tränga in i skogarna. Därför får man nu *Viola silvestris*, vars blad till sist blir mycket hjärtlika och nästan alltid njurlika och samtidigt beströdda med glesa hår.

Ty fastän värmen uppfyller skogsmarkens ofantliga avdunstningar, kvarhålls den dock av just de skuggrika träden från vilka den stöts tillbaka. Därför märker man ofta att ytan på växterna i skogen är överdragen med glandelhår. Eftersom denna variabla växt uppkommer i fet jord, nämligen på kullarnas södersluttningar, så reser sig ur marken en ovanligt stor sådan ofta uppnående en fots höjd. Den har då en tjock, redan tuvig rot som skjuter små grenskott. Genom de upprätta, mångblommiga stjälkarna och de glatta bladen avviker den helt från de förra. Om denna får stimulans av solens värme, blommar den och bär mogna frukter och kallas (Laest.) *elatior*.

Skulle den däremot växa under skuggan av lövrika träd, då frodas den till följd av de näringsämnen, som från alla håll flyter samman ur den feta myllan. Den får talrika blad och höga stjälkar men skjuter från bladens grenverk ut blomskaft utan både kronblad och frukter. Då jag mera noggrant tar dessa varieteter i betraktande, är jag rädd för att själva *Viola montana* till sist ska anses som dennas varietet. Den skiljer sig nämligen från *Viola canina* i följande avseenden: bladen smalt hjärtlika, trubbiga; stiplerna lansettlika, tjockt tandade och det nedre kronbladet något runt. Lägg därtill att den senare ej någonsin syns utanför Lapplands gränser.

4. *Viola palustris?* var. *sciaphila* (Laest.): bladen hjärtlika, spetsiga, mycket tunna, mycket korthåriga, blomfodrets flikar spetsiga.

Växtplats: på bergssidorna i Ångermanland. Insamlade den i socknarna Ramsele och Sollefteå 1824.

Om denna anses vara en varietet till *Viola palustris*, det lämnar jag till andras bedömning. Otvivelaktigt skiljer den sig mycket från den förra. 1) roten som inte är krypande utan snett nedträngande och trådlik varvid den avger en stor mängd blad och blomskaft. Hos *Viola palustris* är roten däremot helt krypande varvid den ger ifrån sig ett eller annat blad och blomskaft från varje enskild punkt. 2) bladens form som hos den senare är hjärtlik och spetsig men hos den förra njurlik. 3) bladen och blomskaften, ja t.o.m. även blomfodren hos den senare är tydligt korthåriga; hos den förra tycks de alltid vara mycket glatta. 4) blomfodren hos den senare är lansettlika, spetsiga, hos den andra däremot trubbiga. Den skiljer sig även beträffande växtplatsen, ty den senare

växer i fet mylla och på undanskymda bergssidor, mestadels invid rötterna av *Abies* och *Betula alba*. Där frodas den angenämt grön med helt genomskinliga blad och med så till den grad slaka bladskaft att de ligger nedslagna till marken och döljer sig bland mossorna. Men *Viola palustris* påträffas på sankar ängar med tillplattade, skrynkliga blad och tämligen stadiga blomskaft. Dennes blommor har jag ej någonsin lyckats kunna iaktta, ty redan på högsommaren möttes jag av dess fruktsättning.

5. *Tamarix germanica*: en risig buske med ettåriga, par-bladiga blad; axet rikblommande och terminalt; blommor med en ståndare och med tio; stiplerna längre än blomskaften.

Växtplats: grusiga, på våren av vattnet översvämmade älvstränder; mera sällsynt. Insamlade den 1824 vid Ångermanälvens stränder nära Sollefteå.

Busken är två à fem fot hög, sällan en famn; kvistarna enkla; barken rödaktig försedd med stipelslida. De skiftesvisa bladen tränger sig under våren fram ur avlånga knoppar, liknande kvistar, trådlika, ej kontinuerligt parbladiga, mot hösten avfallande; småbladen skiftesvis tämligen tjocka, sylformigt elliptiska, gråblåaktiga; axet blombärande, terminalt, med talrika småblommor av vilka en i sänder försedd med blomskaft och av en ärtas storlek slår ut ungefär vid mitten av juli; blomfodret fembladigt med lansettlika gröna småblommor; blomkronans kronblad fem, ända till basen åtskilda, alternerande med blomfodern och jämnhöga, färgade i en mycket levande, köttfärgad röd nyans; ståndarknapparna tio; strängarna till hälften förenade med en röd, genomskinlig hinna; fruktämnet till en början sylformigt, igenkännbart genom ett svällande, grönskande märke. Efter blomningen frambringar det snart ett trubbigt, trekantigt fröhus med tre valvler. Då detta öppnar sig, sprids de mycket små med borstlik pensel försedda fröna på samma sätt som hos *Salix*-arterna av vindarna genom luften.

6. *Stellaria uliginosa*, var. *paludosa*: stjälken upprätt; bladen hjärtlikt-äggrunda; blomställningen nästan med blomvippa, terminal; kronbladen längre än det något slappa blomfodret. Växtplats: sankar myrar ovan en ruttnande bädd av svamp; mera sällsynt. Insamlade den nära byn Glommersträsk i Pite Lappmark år 1824.

Från denna allmänna skiljer sig denna *uliginosa* i följande avseende: stjälken upprätt; bladen något hjärtlika, spetsiga; blomställning med blomvippa och framförallt kronblad nående halvvägs över blomfodret. Hur denna form skulle kunna förbindas med den omtalade varietet *alpestris*, det får andra bedöma.

7. *Draba nemorosa*: bladen brandgula, småskidorna korta, puckliga, stjärnlikt småludna.

Växtplats: blandad tillsammans med *Draba verna* på sandiga och steniga ställen; mera sällsynt. Av mig insamlad vid kyrkan i Säbrå, Ångermanland, år 1824.

Eftersom vissa auktorer blivit dåligt underrättade om dennas beskaffenhet genom att oriktigt försöka sammankoppla den med *Draba muralis*, vill jag här

gärna ge en något noggrannare beskrivning: Roten ettårig, trådlik, snett nedåtgående; rotbladen avlångt hölsterförsedda, glest sågade men mot basen uttunnade, vitaktigt grå och stjärnlikt småludna; stjälkens blad symmetriska med de förra, omfattande, ungefär tre och tre, omslutande stjälkens nedre del, även om stjälken ibland saknar blad; blomfodret konkavt-äggrunt, upptill försett med glesa hår; kronbladen tandade, till en tredjedel nående över blomfodret; småskidorna kortare än bladskaften. Örten varierar i höjd mellan en fingerbredd och en tum.

8. *Arabis petraea*: rotbladen avlånga, buktigt tandade, mot basen långt uttunnade; stjäklbladen jämbrett lansettlika, tämligen tjocka; stjälken nedliggande.

Växtplats: grusiga havsstränder, växelvis översköljda av den dagliga sjögången; mera sällsynt; flera gånger insamlad på Härnön nära Härnösand.

Roten enkel, nedträngande, döljande sig under den grusiga sandmarken till en längd av c:a en spann. Från denna rot växer det ut talrika blad bildande en buktbräddad tuva; stjälken trådlik, blågrå, en kort tid grenig; småbladen ungefär tre och tre utgående från en enstaka punkt; blomfodret något vidöppet, jämnhögt med blomkronans pip men kronbladen vita, omvänt äggrunda, tillplattade och buktbräddade; ståndarna vid basen omslutna av glandelförsedda småklot; skidorna hoptryckta, valvlerna mestadels igenkännliga genom den uppskjutande mittnerven och genom att nedtill öppna sig längsefter utan att likväl elastiskt rulla tillbaka i sitt förra läge.

Med ledning av ovan påpekade karakteristika är det redan nog så klart, att denna enstaka växt bör inordnas under släktet *Arabis*, något man tydligt kan märka såväl av blomdelarnas beskaffenhet som av växtens form och utseende. Då den nämligen av Linné fått namnet *Cardamine*, kommer det kanske att i viss mån förringa hans auktoritet om den med behörig ändring hänförs dit där en yngre generation trott att naturen har anpassat den. Måtte inte detta bara lända till förlust av heder och ära för någon! Ty vem kan väl finnas bland de dödliga som förutom Linné kunnat i sin lärdom omfatta allt?

Vad var då en dödlig? Naturen döljer ibland det denne ej förtjänar att själv upptäcka och lämnar detta åt eftervärlden att utforska. Har därför inte just de det största intresse av att undersöka naturen för vilka den behagar avslöja sina hemligheter och mysterier? Eftersom ju tider, tillgångar och tillfällen, som ej någon förr så gott som alls känt till, inte bara uppmanar utan även i hög grad uppmuntrar till att framförallt ägna sig åt detta, må det så nu ske men blott i överensstämmelse med naturen. Denna naturens symmetri och denna tingens harmoni, hur mycket lär de ej dem som träder i Linnés fotspår att odla vänskapen! De lär dem att ej saluföra avund och hämnd, vilket ju är rätt och billigt. De lär dem att utforska naturen och allt som i denna kan vara till nytta och nöje, att glädja sig åt detta och att beredvilligt uthärda allt som är obilligt och bittert. Men att nedsätta, missunna eller avundas någon hans goda namn, hans åsikter och studiemeriter och att skändligen helt förbittra det som för denne är ett nöje i livet, det medger vi öppet är att i högsta grad ej vilja ha med naturen att göra.

9. *Hieracium dubium*: stjälken enkel; rotbladen lansettlika, håriga och stjärnlikt småluden; stjälekbladen få, sittande nära varandra å stjälkens nedre del.

α . *dubium*: bladen jämbrett lansettlika, helbräddade; stjälken med blomknippa tillsammans med bladen strävvhårig.

β . *strigosum*: rotbladen äggrunt avlånga, strävborstiga-strävvhåriga; stjälken med blomvippa bärande blad två och två eller tre och tre.

χ . *denticulatum*: bladen avlångt lansettlika, småtandade, endast håriga i kanten, stjälken cymös (blommorna i knippe), strävvhårig.

δ . *minimum*: bladen stjärnlikt-småludna, ej håriga; stjälken fåblommig.

Växtplats: α ., ängar; β . även nära gödslade åkrar; i riklig mängd; χ . klippbranter och δ . skogar; mera sällsynt.

Den vanliga växten α . påträffas på gräsrika ängar överallt; stjälken ibland två fot hög och blommorna i flock. Varieteten β . syns på håll kännetecknad av täta, vitgulaktiga hår och ända till sjutton blommor som skjuter ut från en enda punkt. Varieteten χ . igenkänns lätt från de andra genom nästan glatta, tandade blommor som ej sitter i flock utan i knippe. δ . denna arts minsta form är en halv fot hög och dess blad blir till sist ej håriga utan endast stjärnlikt småludna. Den nöjer sig med synnerligen få blommor, ungefär tre och tre.

10. *Hieracium silvaticum*: stjälken upprätt, rikt småbladig; bladen lansettlika, tandade; blomfodren lansettlika, glatta, kortare än penseln.

α . *silvaticum*: grenig; bladen lansettlika, långt tillspetsade, oskaftade, spetsigt och glest tandade och jämte stjälken håriga.

Hieracium silvaticum, Wahlenberg: Flora Lapponica

β . *rigidum*: grenig; de nedre bladen avlångt lansettlika, trubbiga; de övre hjärtlikt äggrunda, spetsiga, småtandade, sträva, något omfattande.

Hieracium sabaudum, Linné: Flora Suecica.

Hieracium rigidum, Hartman: Handbok i Skandinaviens flora.

χ . *longifolium*: grenig; bladen utdragna, på båda sidor uttunnade, långt tillspetsade, pinntandade.

Hieracium murorum b. *longifolium*, Fries.

δ . *rupestre* (Laest.); stjälken enkel, fåblommig; bladen lansettlika, på båda sidor långt tillspetsade och försedda med spets, småtandade, håriga och mjuka.

Växtplats: α . gräsrika, solbelysta kullar; β . fuktigare ängar; χ . skogar och δ . något undanskymda klibbranter; sällsynt.

Liksom *Hieracierna* och andra slags tungblomstriga växer mycket allmänt över hela Sverige, så är de svåra att särskilja dels på grund av den stora

mängden individer, dels på grund av arternas släktskap. Därför dessa nyss nämnda varieteter som alltefter jordmånens och växtplatsens olikartade natur får olikartade former, om nu någon skulle vilja pröva dem som speciella arter. Därför är jag rädd att man måste beräkna lika många arter som växtplatser. Även om alltså denna art, hur den än avgränsats genom varje karakterisering ovillkorligen måste göra anspråk på sitt namn, bör man likväl observera att den ibland tangerar gränssområdet för å den ena sidan Hieracium umbellatum och å den andra sidan Hieracium murorum.

Man skulle då kunna tro att naturen mången gång helt och hållet glömt sig själv och svikit de livsprinciper som den erhållit och skulle följa i evighet. Oaktat alltså detta namn silvaticum / växer i skogsmark / inte är det bäst passande för denna art, då den ej alltid växer i skogarna, anser jag likväl att det bör bibehållas. Ty namnet ramosum / grenig / är inte bättre, då växten ofta till sist blir enkel. Och ej heller är namnet rigidum / styv / det bästa, ty den är emellanåt mjuk som varieteten δ . Vidare är ej longifolium / långbladig / lämpligt, då den ofta blir kortbladig.

Det nämnda namnet sabaudum är ett namn på en främmande växt och även om Hieracium av Linné i Flora Suecica tills vidare kallats sabaudum, bör det som vi nu har sökt beskriva otvivelaktigt redovisas. Således anses varieteten α . som en mellanform varifrån de andra på båda håll inbördes avviker. M.a.o. β . närmar sig till den grad Hieracium umbellatum men χ . och δ . Hieracium murorum, att det uppenbarligen alltid råder tvekan om huruvida den ska hänföras till den ena eller den andra. Dock anser jag att Hieracium silvaticum på grund av följande kända karateristika kan särskiljas från alla varieteter av Hieracium murorum: 1) stjälken rikt småbladig, alla blad lansettlika, nästan jämnstora; ty murorum — vilken som helst — omsluts av flera jordblad, äggrunda och med bladskافت, men av få stjälkblad. 2) stjälken mestadels grenig, då denna hos Hieracium murorum visar sig mera försedd med blomvippa än den är grenig. 3) blomfodren bredare och kortare, ofta glatta, då dessa hos Hieracium murorum är mycket smala och glandelhåriga vilket även gäller blomskaften.

Vad f.ö. storleken beträffar varierar den i hög grad hos bäggedera, då Hieracium silvaticum, i synnerhet β . kan pendla mellan en halv och två fot.

Hieracium umbellatum skiljer sig från denna på så sätt: bladen jämbreda, helbräddade; nedre blomfodren bakåtböjda.

11. Hieracium murorum: rotbladen äggrunda försedda med blomskaft, tandade; stjälkbladen nästan oskaftade, mindre, blomfodren borstlika, jämnhöga med penseln, jämte blomskaften vit-filtludna och glandelhåriga.

Hieracium vulgatum, Fries.

α . vulgare: rotbladen pinntandade, stjälkbladen mindre, nästan tre och tre; stjälken upptill grenig, hårig.

β . collinum: bladen småtandade; stjälkbladet nästan o-skaftat, solitärt; stjälken enkel, fåblommig.

Växtplats: α . ängar och skogar i hela Sverige; mycket allmän; β . stränder och kullar; mera sällsynt.

Varieteten α . som med rätta galler som *Hieracium vulgatum* når en höjd av två å tre fot och igenkänns lätt genom den upptill greniga och mångblommiga stjälken; bladen håriga, äggrunda, försedda med långt bladskaft, på båda sidor spetsiga, djupt tandade.

Varieteten β . däremot som till slut blir mindre, nämligen en fot och ibland en spann, pryds av ett enda blad mitt på stjälken. Den förekommer ibland även bar. F.ö. har den småtandade blad och blommor två och två eller tre och tre.

Till denna art hör även *Hieracium maculatum* som även står med flera och fläckiga stjälekblad. Jag har ansett det nödvändigt att lämna en beskrivning av denna som en följd av jämförelsen.

12. *Hieracium pellucidum*: stjälken upprätt, pipig försedd med blomvippa; rotbladen med långa bladskaft; hjärtligt äggrunda, småtandade, trubbiga; ett enda stjälekblad med bladskaft, hjärtligt, tandat vid basen.

Hieracium diaphanum ? Fries.

Hieracium diaphanum ? β . combinans: stjälekbladen flera, nästan oskaftade.

Växtplats: skuggiga skogar; sällsynt. Det är endast jag som har insamlat den på det mycket givande Tåsjöberget i Ångermanland år 1824.

Om även denna varietet skulle vara *Hieracium murorum*, har jag länge betvivlat och är ännu alltjämt osäker på genom vilka säkra karakteristika den kan igenkännas från den förra. Likväl tror jag, att den väsentligaste olikheten hos den senare ligger däri att bladen är mycket tunna, helt prickigt genomskinliga och stjälken småningom pipig. Varje *Hieracium murorum* har nämligen tjockare blad och tät stjälek. Och att stjälekbladet är solitärt, helt försett med bladskaft, hjärtligt och nära basen försett med åtskilliga större tänder, anser jag ej vara av mindre betydelse. F.ö. märks det att dennas blomvippa är fåblommig med spärriga och liksom bågböjda blomskäft och glandelhåriga blomfoder. Den verkar i alla avseenden mycket märklig och i hög grad avvikande från några mindre varieteter av *Hieracium murorum*. Men om de skuggrika skogar, som den föredrar, har gjort den lika mjuk som den blivit krafigare på solbelysta kullar och därför kanske gått även i *Hieracium vulgatum*, därom må var och en ha sin egen uppfattning.

Eftersom dessa Hieracier vi nyss nämnt emellertid inte bara överflödar på arter utan även i hög grad frodigt frambringa varieteter, har vi ej ansett det onödigt att litet närmare beskriva dem hur de än genom sina karakteristika fått sina bestämda gränser. På så sätt kommer det att stå klart för andra som hädanefter ägnar sig åt att undersöka vilka som bör anses vara distinkta arter eller vilka som bör vara varieteter. Utgående från dessa förutsättningar inser de vad vi också själva har erfarit, att naturen många gånger råkat i förvirring, då omständigheterna varit så olikartade beträffande orter och regioner, jordmån och växtlokal. Den brukar då s.a.s. skriva isär, väl inte till sitt väsen men till sin form.

13. *Gnaphalium uliginosum* β . simplex.

Växtplats: mörkelrika, uttorkade åkrar; mera sällsynt.

Stjälken enkel och varierande i höjd mellan en fingerbredd och en tum; blommorna i stjälkens övre del nära intill varandra, sitter oskaftade fästade i bladvecken liksom de lansettlika och vit-filtludna bladen. Förutom redan meddelade kännetecken har jag inte kunnat uppdaga någon annan skillnad. Växten verkar lik *Gnaphalium fuscum*, blott något avvikande genom sin igenkännbara vita färg och enkelhet. Den kan ej hänföras till *Gnaphalium pilulare*, då fröna tycks vara synnerligen glatta.

14. *Salix amygdalina*: tre ståndare; hängena sena, borstlika; fruktämnen skaftade, glatta; bladen äggrunt-lansettlika, långt tillspetsade, sågade, glatta, undertill blågrå; bladens stipler liknande ett halvt hjärta och sågade.

Växtplats: älvstränder; mera sällsynt. Jag stötte på den på flera ställen nära Ångermanälven år 1824.

Trädet är ett resligt och mycket vackert sådant bland de mera välutvecklade *Salix*-arterna i denna avdelning. Barken är avfallande, vilket sällan observeras hos *Salix*-arterna.

Bladen alltid glatta, upptill mörkgröna, nedtill blågrå, vid basen äggrunda, f.ö. långt tillspetsade, hårt och ojämnt sågade och försedda med stipler vid skaften. Teckningen av bladet i Linnés *Flora Lapponica* är visserligen lik denna, men då han ej säger något om den blågrå färgen nedtill på sidan i boken och tillägger "att den saknar stipler", då är det mycket tveksamt om han här har granskat bladen till en sådan *Salix pentandra* som ibland blir mycket tillspetsade. Dessutom har han tillstått att han aldrig examinerat denna under det den varit befruktad. *Salix amygdalina* däremot, som av professor Smith i hans *Flora Britannica* på ett lysande sätt beskrivits, överensstämmer bättre med vår, även om han säger att den bara är en famnshög buske, då vår är ett resligt träd. Men denna skillnad anser vi obetydlig, eftersom det för somliga är bekant att *Salix pentandra* i södra Sverige är en famnshög buske, som dock i Lappland når ej en höjd av 30 fot. Samma är förhållandet med *Salix phylicifolia*.

15. *Epipogium aphyllum*.

Växtplats: något undanskymda granskogar, mycket sällsynt. Blott ett enda exemplar har jag funnit i Bjärträ församling, Ångermanland, 1824.

Liksom släktet *Cymbidium* har en korallformad rotstock, så är dennas rot flerböjd, köttig och vit. Från den stiger det upp en c:a en spann hög stjälk, nedtill omgiven av stympade, uppsvällda slidor, upptill försedd med få blommor (i mitt exemplar blott en enda). Blomman uppåtvänd; kronbladen fem och fem, jämbreda, nedåtvända, jämnhöga med den purpurfärgade, valvlika, i kanten naggade övre läppen.

Det är fullständigt förvånande att växter av orkidésläktet påträffas lika spridda som sällsynta. Vem har överfört detta enda exemplar ända hit från Småland, där några exemplar någon gång blivit funna av D:r Fries?

16. *Botrychium virginianum*: bladet på stammens mitt solitært, dubbelt parbladigt med lansettlika, pinntandade småblad och sågat inskurva, kilformiga flikar. Willdenow: *Species Plantarum*, Tom V, sid. 64.

Växtplats: fet mylla på bergssidorna; mycket sällsynt. Endast fem exemplar lyckades jag helt oförmodat upptäcka vid foten av Tåsjöberget vid mitten av juli 1824.

Roten är fiberrik med talrika, svart rödaktiga fibrer. Den c:a en halv fot höga stammen är på mitten stödd av ett romb-liknande blad; axet fruktbärande, terminalt med blomklase, ensidigt; blomklasarna ojämnt, parvis ordnade; fröhusen gytttrade, oskaftade, som då de snart mognat öppnar sig i de tudelade valvlerna. Hos denna vackra ormbunke är fröhusen flera samt mindre och därtill mer gytttrade än hos *Botrychium rutaceum*, som även jämte *Botrychium lunaria* visar sig på högst få ställen på backarnas sidor i Ångermanland. En gång har jag lagt märke till en mellanform av *Botrychium rutaceum* och *Botrychium virginianum* i Anundsjö församling, Ångermanland. Bladet satt nära intill axet och var enkelt parbladigt med bredare, kilformiga flikar, men då jag bara insamlat ett enda exemplar, kan jag ej yttra något säkert om just den. F.ö. bör man observera, att alla *Botrychium*-arterna är mycket svåra att upptäcka, då de kräver en högst säregen natur för sina växtlokaler om de ska kunna växa. Således påträffar man här och där på gräsrika backslänter i Ångermanland *Botrychium rutaceum*, särskilt där *Lycopodium selaginoides* rikligt frodas. Men bara tre eller fyra exemplar kan man turvis ett i sänder lyckas upptäcka. Om man alltså livligt önskar gripa sig an med den fagra Flora, ska man inte övermodigt gå till verket utan anspråkslöst med böjda knän och fromt sinne ge henne sin hyllning, dock inte åt henne utan åt hennes Skapare.

§2

Anmärkningar ang. växtgeografien.

Sydliga växter vilkas nordliga gräns tycks sluta vid Tuna i Medelpad. Jag har endast velat anteckna sådana om vilka det ej förut är bekant, att de finns så långt norrut. Framtida observationer ska utan tvivel upptäcka flera än de här angivna, ty vegetationen var redan mestadels förstörd vid min resa genom Medelpad. — Humle växte vild på flera ställen i granskogarna både hannar och honor och gav tämligen mogna frukter. Att det även ska ha funnits i Ångermanland, det har jag hört, men jag kunde åtminstone på denna resa aldrig komma över den där. *Campanula trachelium*, *Malva rotundifolia*.

I Medelpad vid Sundsvall eller vid pass 3/4 mil från havet finns ett blomsterrikt berg vid namn Siljeberget, vars gynnade lokal framlockar många sydliga växtformer. Där finns lind, två tämligen tjocka träd som bar mogna frukter. Kanske kan den finnas även längre norrut, om man hade undersökt alla bergsbranter som finns i Ångermanland. Dessutom fanns *Viola hirta*, *Herniaria glabra*, *Chelidonium majus*, *Polemonium caeruleum*, troligen kommen från Jämtland, där den finns på flera ställen. *Verbascum nigrum*, *Trifolium agrarium*, *Clinopodium vulgare*, *Spergula nodosa*, *Thymus acinos*, *Lychnis flos cuculi*.

Herr Pastor Selahn har även benäget meddelat följande uppsats på sydliga växter vilka är tagna i Medelpad och vid Siljeberget. Jag har dock inte haft tillfälle att se exemplaren av de växter som här nämns, varför de lämnas till framtida bekräftelse. Växter tagna av Herr Selahn är följande: *Spiraea filipendula*, *Ornithogalum* –, *Anthemis tinctoria*, *Convolvulus sepium*, *Antirrhinum linaria*, *Ophrys ovata*, som annars finns tämligen allmän i Jämtland. *Rumex acutus*, *Utricularia vulgaris*, *Sonchus sibiricus*? på Åstrand vid Silje by och Selångers pastorat. *Rumex crispus*, *Rhaphanus raphanistrum*, *Epilobium hirsutum*, *Geranium pratense*, *Trifolium hybridum*, *Veronica spicata*, *Briza media*.

Dessutom anmärkte jag vid Sundsvall: *Ranunculus sceleratus*, *Geranium cicutarium* samt vid Selångers prästgård: *Potamogeton zosterifolius*, *Ceratophyllum demersum*, *Elatine* och *Peplis*, *Lamium mollucellifolium*, *Rosa canina* med glatta blad, ty längre norrut finns endast den med småludna eller cinnamomea. Vid Sundsvall syntes även några planterade pilträd (*Salix fragilis*). Omkring Härnösand och på södra sidan om Ångermanälven torde följande växter ha sin nordliga gräns: *Lemna minor*, *Veronica verna*, *Veronica agrestis*, *Veronica Beccabunga*: Skogsby, Selahn. *Allium Scorodophrasum* Fälleby, Selahn. *Arabis thaliana* växer tämligen allmänt omkring Härnösand, i Stigsjö etc. men är sedan ej sedd förrän på Iksjakberget i Pite Lappmark.

Likväl bör man väl anta, att där en växt börjar upphöra att växa allmänt på en lokal som är vanlig för densamma, där bör man väl egentligen räkna dess nordliga gräns. Man ska i motsatt fall lätt bli bedragen, om man av enskilt utomordentliga platsers vegetation vill sluta sig till landets i allmänhet. Man ska i så fall även gå miste om de upplysningar vilka man egentligen vill hämta från växtgeografen, nämligen klimatets förhållande till varje landskaps både kvantitativa och kvalitativa vegetation samt orternas odlingsförmåga i allmänhet.

Om någon variation av *Arabis thaliana* finns vid Umeå, så torde den även där ej vara på sitt rätta ställe lika litet som vid Iksjak i Arjeplog flera grader längre norrut och 20 mil från havet. Men att en gynnsam lokal sådan som Iksjak mil. framlockar denna och många andra sydliga växtformer, där man icke skulle förmoda sådant, det har erfarenheten besannat. Och detta bevisar blott att de omständigheter, vilka dessa växters inre organisation behöver till sitt livs verksamhet och fortplantning, finns verkligen förenade vid en sådan lokal. Men vem som från början planterat deras frön på en så avlägsen ort från deras egentliga växtställen, det blir i sanning svårt att förklara. Dock har naturens Herre många utvägar, vars spår det svaga människosnillets ringa forskningsförmåga ej gitter följa. *Draba verna* tycks även upphöra vid Härnösand. *Myosurus minimus*, *Primula veris*, *Juncus uliginosus*: Säbrå.

På Döraberget i Ytterlännäs socken vid pass 6 mil från havet fanns *Lathyrus sylvestris*, *Asplenium trichomanes* och *septentrionale*. De två sistnämnda torde väl kunna finnas längre norrut. *Turritis glabra* vilken lika oväntat som *Arabis thaliana* finns i Arjeplog syntes här i mängd. Således torde även dess egentliga gräns mot norden böra räknas vid denna bredd. *Carex muricata*.

I Bjärträ socken på norra sidan om Ångermanälven tycks följande sydlänta växter ha sin nordliga gräns: *Geranium robertianum*, *Convallaria polygonatum*, *Campanula persicifolia*, *Anemone hepatica*, *Orobus vernus* och *tuberosus*, *Vicia silvatica* och *sepium*, *Molinia aquatica*, något oförmodat; likväl fanns den där i mängd. *Lemna polyrrhiza* vid Kungsgården, *Scrophularia nodosa* vid Lungvik. De övriga är tagna på ett berg norr om kyrkan. *Scleranthus annuus* vid Lungvik by.

I Nora socken vid havet på norra sidan om Ångermanälven syntes följande sydliga växter ha sin nordliga gräns: *Alnus glutinosa*, allmän vid havsstranden. Den fanns även i Bjärträ och Ytterlännäs, således 6 mil från havet vid 63° graden.

I Medelpad omkring Tuna kyrka syntes den redan tävla med *Alnus incana*, vilken till slut började upphöra vid mitten av Hälsingland. Vidare fanns hassel med mogna nötter i Nora. Den har fordom varit sedd i Multrä socken, som ligger vid pass 8 mil från havet och ett gott stycke inom 63° graden. Lönn, tämligen stora och vackra träd samt med mognade frukter, fanns i en granskog vid Bölesta by. Den finns även vid Skuleberget. Olvon (*Viburnum*) på flera ställen även i Bjärträ och Ytterlännäs 6 mil från havet. *Arundo silvatica*, endast vid havet. *Sedum telephium*, *Thymus*, *Silene nutans*, *Polygonum dumetorum*, *Geranium bohemicum*, *Stachys silvatica*, *Lythrum salicaria*, *Tillaea aquatica*, *Potamogeton pectinatus*, *Chara hispida*, *Atriplex patula* vid Nora prästgård. *Lapsana communis* även i Bjärträ. I Sollefteå pastorat, beläget 10 mil från havet, tycks följande växter ha sin nordliga gräns: *Plantago media*, *Lychnis viscaria*, *Impatiens noli tangere*, *Scabiosa arvensis*, *Cuscuta europaea*, *Sonchus olearaceus*, *Lamium purpureum* och *amplexicaule*, *Selinum palustre*, *Verbascum thapsus*, *Arenaria serpyllifolia*, *Glechoma hederacea*, *Chrysosplenium alternifolium*, *Lychnis dioica* β. *arvensis*, *Dianthus deltoides* β. *glaucus*, *Dactylus glomerata* vid Boteå, *Galium verum* vid Boteå. Vid Ramsele kyrka syntes *Ribes alpinum* och *Lotus corniculatus*.

Till Tåsjöberget framträder följande sydliga växter: *Lonicera xylosteum*, *Anemone nemorosa*. Denna fanns i Jämtland nära skogsbrynet vid stugan (ovisst vilken plats vars namn slutar på -stugan. Se geograf, namnen). *Convallaria verticillata*, *Viola mirabilis*, *Polygonum persicaria*, Linné: *Flora Suecica*, ej Willdenow. Sydliga växter som går norr om den bekanta Skuleskogen men likväl sluter sig inom Ångermanland. Jag har genom utsättandet av 2 särskilda växtställen med det senare velat utmärka växtens avstånd från havet: *Senecio vulgaris*, *Själeuvad*, *Sollefteå*. *Arctium bardana*, Arnäs, *Sollefteå*. *Pteris aquilina* vid Arnäs. Denna fanns även i Vilhelmina i Åsele Lappmark. *Lapsana communis*, Arnäs. *Heracleum sphondylium*, Önska gästgivargård, Helgum. *Ervum hirsutum*, Önska, Ornnäs i Fjällsjö. *Arenaria trinervia*, Anundsjö, Ramsele. *Lithospermum arvense*, Anundsjö. *Agrostemma githago*, Anundsjö, Edsele. *Lobelia dortmanna*, Anundsjö. *Scirpus acicularis*, Anundsjö. *Limosella aquatica*, Anundsjö. *Filago montana*, Anundsjö, Ramsele. *Pimpinella saxifraga*, Ava gästgivargård i Nordmaling, Tåsjö. *Lathyrus*

pratensis, Ava, Sil i Fjällsjö. *Gentiana campestris*, Ava. *Hypericum quadrangulare*, Önska.

I Ledusjö by i Nordmalings pastorat syntes *Serratula arvensis* och *Sonchus arvensis*, två skadliga ogräs som intar de ångermanländska leråkrarna. De går från havssidan ända till Fjällsjö men är dock där så sällsynta att de inte gör någon synnerlig skada förrän nedanför Ramsele och sedan i hela nedre Ångermanland. Ett enda stånd av *Serratula arvensis* såg jag i Vilhelmina i Åsele Lappmark men det var förmodligen ditkommet med sådden och torde inte längre trivas där. Vid Djupsjö sågverk i Nordmaling fanns *Scirpus silvaticus*, Sollefteå.

I trakten kring Umeå tycks följande sydliga växter ha sin nordliga gräns. Jag vill även här utmärka deras motsvarande avstånd från havet. *Potentilla norvegica*, Tåsjö. *Myagrum sativum*, Umeå landskyrka, Tåsjö. *Sinapis arvensis*, Umeå, Tåsjö. *Thalictrum simplex*, Umeå. *Gentiana amarella*, Umeå, Åsele. *Veronica chamaedrys*, Umeå, Ramsele. *Festuca fluitans*, Umeå. *Alsine rubra*, Umeå. *Fumaria officinalis*, Umeå, Åsele. *Lycopsis arvensis*, Umeå.

Viola canina torde även finnas omkring Umeå, ehuru jag ej träffat den där. I Ångermanland är den allmän ända till Ramsele. *Viola tricolor* fanns i Tåsjö samt varieteten *bicolor* i Åsele. Även dessa torde finnas i Västerbotten. Vid Skellefteå torde följande sydliga växter upphöra: *Dianthus deltoides*, Skellefteå, Ramsele. *Potentilla anserina*, Skellefteå, Ärtrik, Edsele. *Potentilla argentea*, Skellefteå, Edsele. Att *Potentilla argentea* finns på berget Iksjak torde vara lika underligt som att *Arabis thaliana* finns där. Den är för övrigt ej sedd inom Lappmarken. *Carex pallescens*, Skellefteå. *Hieracium pilosella*, Skellefteå, Tåsjö. *Carduus lanceolatus*, Skellefteå, Tåsjö. *Polygonum persicaria*, Linné, β . *incanum*, Skellefteå. Några stånd av den större *Polygonum persicaria* är tagna i Arjeplog, men som den är ditförd med säden, så torde den föga trivas där; i Ångermanland allmän till Tåsjö. *Sagittaria sagittifolia*, Skellefteå. *Lathyrus palustris*, Skellefteå. *Agrostis spica venti*, Skellefteå. *Festuca elatior*, Skellefteå, Ärtrik. Följande växter finns utom de redan uppräknade i Västerbotten vilka ej hinner inom Lappmarken eller på andra sidan om * [[<fotnot>](#) *Anm. Gränsen mellan Lappland och kustregionen i Norr- och Västerbotten, von Düben: "Lappmarkens naturliga gräns mot Bottnen."] sjögränsen. *Myrica gale* finns tämligen allmänt i hela Västerbotten men syns inte trivas över 5 eller 6 mil från havet. Havtorn (*Hippophaë rhamnoides*) finns på flera ställen i den västerbottniska skärgården. *Glaux maritima*, Råneå. *Calla palustris* går ej över sjögränsen. *Centaurea cyanus*, Skellefteå. *Salix fusca* finns i Västerbotten här och där tämligen allmänt, men i Ångermanland eller söder om Nordmaling har jag ej sett den, ty där finns varken sådana kärr eller sandhedar vilka är denna växts egentliga jordmån. *Carex glareosa* och *Aira bottnica* hör egentligen till de bottniska skärgårdarna. *Typha*, förmodligen *angustifolia*, ska vara sedd i Västerbotten. *Bidens tripartita*, Råneå. Sydliga växter, vilka finns i den södra Lappmarken samt även i den norra nedom sjögränsen. Dessa är: *Phalaris arundinacea*, Volgsjö (Vilhelmina), Storbacken. Dit tycks den ha kommit från finska sidan. *Mentha arvensis*, Volgsjö; kanske torde det vara densamma som

är funnen i Lycksele. *Pteris aquilina*, Volgsjö. *Circaea alpina*, Volgsjö. Denna är även funnen i Kvikkjokk men är för övrigt ganska rar i den svenska Lappmarken. *Polygonum amphibium* går vid pass 2 mil ovanför Åsele kyrka.

Potamogeton rufescens, Gafsele i Åsele Lappmark; smärre avarter som hör hit finns i Arjeplog. *Juncus bufonius*, Glommersträsk i Arvidsjaur och Pite lappmark. *Carex teretiuscula*, Glommersträsk. *Gnaphalium uliginosum* Glommersträsk. *Myosotis arvensis*, Glommersträsk, Åsele. *Galium aparine*, Glommersträsk; till Enontekis torde den vara kommen från finska sidan. *Artemisia vulgaris*, Skellefteå 6 mil från havet, Åsele, Lycksele. *Convallaria majalis* i Åsele ända till Volgsjö allmän; i Lycksele samt i Arvidsjaur på snöfjället nära skogsbrynet. I Västerbotten är den dock sällsynt. – Bland växter, vilka väl finns i Lappmarken men dock är i avtagande, kan man anse *Rhamnus frangula*, vilken fanns i Arvidsjaur 1823. Linné ska ha funnit den i Storbacken i Lule Lappmark. *Salix cinerea*, utom i Volgsjö även i Arvidsjaur.

Växter, vilka kan vara förda till Lappmarken med säden men vilka dock ej trivs där utan går ut efter en tid, är: *Bromus arvensis*, Arjeplog. *Agrostis spica venti*, Arjeplog. *Polygonum persicaria*, Linné, Arjeplog. *Delphinium consolida*, Arjeplog. Så torde det även förhålla sig med *Bromus secalinus* och flera växter vilka ej återfunnits där sedan Linnés tid. Ty den tiden var förmodligen få nybyggare så försigkomna i åkerbruk, att de ej varje år behövde rekvirera nytt sädeskorn från främmande orter, varigenom många slags främmande ogräs kom till Lappmarken.

Således kunde verkligen en hel hop sådana ha funnits i nybyggarnas åkrar den tiden, då Linné reste, fast de nu försvunnit, emedan de ej kunde naturalisera sig i klimatet. Att även de flesta ogräs i våra åkrar kommit med säden från främmande orter, därom råder inget tvivel. Emellertid måste man nog erkänna dem som inhemska, sedan de rotat sig så väl, att de ej allenast trivs utan även med möda står att utrota.

Följande växter torde egentligen ej tillhöra Lappmarken, ehuru de finns där på någon gynnsam lokal. Till exempel på berget Iksjak i Pite Lappmark: *Arabis thaliana*, *Myosotis stricta*, *Potentilla argentea*, *Hieracium dubium*, *Carex digitata*, var. *onithopoda*, *Turritis glabra* på Asjatjberget i samma Lappmark. *Juncus balticus* på Lastaktjavelk i Lule Lappmark samt vid Arjeplog i Pite Lappmark. Hit får man även räkna *Elymus arenarius*, som växer i Sorsele i Ume Lappmark.

I dessa och dylika bergsbranter som Asjatj, Iksjak, Nammatj m.fl. finns även smultron, men annars trivs de inte bra i Lappmarken. På Tåsjöberget i Ångermanlands nordvästra hörn börjar de bli mera allmänna samt på Solberget i Åsele Lappmark. Även i Skellefteå finns de i ansevärd mängd, men längre norrut kan man ej finna dem i den mängd att de utgör någon nytta i hushållningen.

Chrysanthemum leucanthemum finns allmänt i de södra Lappmarkerna. Efter havskusten har jag sett den i Skellefteå.

Utom de i förra § beskrivna sällsyntare växter, som finns i Ångermanland, kan man även räkna: *Galium svaveolens* i Sollefteå. *Poa sudetica*, Tåsjöberget.

Bothrychium rutaceum, Anundsjö, Angsta i Ytterlännäs, Döraberget och flera ställen. *Salix amygdalina* fanns även i Selånger i Medelpad. *Bothrychium virginianum* togs på en backe litet öster om Tåsjö kyrka vid en liten bäck, som möter på andra sidan om dubbelhagen.

§3

Till jämförelse med de sydliga växternas avtagande mot norr får jag även bifoga några anmärkningar om nordliga växtformers avtagande mot söder.

Fjällväxter, vilka går i det skogiga Lappland samt Västerbotten och Ångermanland: *Arundo lapponica*, Luleå, Anundsjö, och Ytterlännäs, Ramsele o.s.v. Denna växer som en hälsosam foderväxt på alla s.k. svedjor eller brända ställen.

Aspidium montanum, utom på Nammatj i Lule Lappmark finns den i Volgsjö mellan byarna Skansholm och Långsele samt på Tåsjöberget i Ångermanland, Hoverberget i Jämtland o.s.v. Men finns endast i skuggrika granskogar. *Betula nana* finns tämligen allmänt i Ångermanland och Medelpad samt även ett stycke in i Hälsingland. *Carex alpina* i Skellefteå och Hornsträsk vid pass 5 mil från havet; Tåsjöberget. *Carex rotundata* fanns ymnigt på en myr mellan Skansholm och Långsele i Åsele Lappmark och Volgsjö pastorat. *Epilobium alpinum* β . *fontanum* finns ända ner till Bjärträ i Ångermanland. *Gentiana nivalis*, Anundsjö, Ramsele. *Hieracium alpinum* går ända till Kasker i Pite Lappmark, 10 mil från fjällen. *Hypnum moniliforme* fruktbarande på Tåsjöberget. *Lychnis alpina*, vid havsstranden i Nora. *Phleum alpinum*, Umeå, Sollefteå. *Ranunculus lapponicus*, Piteå, Sollefteå. *Salix lanata*, Kasker i Pite Lappmark. *Salix hastata*, Storbacken i Lule Lappmark. *Salix glauca*, allmän i hela Västerbotten ända till Skellefteå samt i Ångermanland till Sollefteå, i Jämtland omkring Storsjön. *Salix limosa* är nog allmän i Ångermanland men börjar dock bli sällsynt mot havskanten. *Salix myrtilloides*, tämligen allmän i hela Västerbotten ända till Umeå; i Ångermanland fanns den på Tåsjöberget. *Salix majalis*, allmän i Västerbotten och Ångermanland, sådan den brukar förekomma. *Salix versifolia*, Piteå, Arvidsjaur, Arjeplog. *Serratula alpina*, Skellefteå, Djupsjö i Nordmaling.

Sonchus alpinus finns i de flesta gräs- och skuggrika backar i Ångermanland och Medelpad, t.ex. Djupsjö i Nordmaling, Rammeldalen i Bjärträ, Selånger i Medelpad m.fl. ställen. Den brukar ofta vara i sällskap med *Aconitum septentrionale*, som även finns ända till den sydliga delen av Medelpad. *Tofieldia borealis*, Klockträsk i Skellefteå. *Tussilago frigida*, Arjeplog, Tåsjö, Frösön o.s.v.

§4

Såvida varje lantman är mån om att känna inte endast beskaffenheten av den jord han odlar utan även de nyttiga eller skadliga växtalster som naturen där frambringar, så torde det ej vara otjänligt att nämna de förnämsta ogräs, som belastar Norrlands åkrar. Den sakkunnige ska redan därav kunna döma om jordmånens olika beskaffenhet. Jag vill bara på förhand nämna, att den rådande jordmån i Ångermanland och Medelpad är kiselblandad lerjord,

mer eller mindre mullartad. I Västerbotten är leran mera sandblandad och i Lappmarken utgör fin sand eller mojord den rådande jordmänen.

Med avseende härpå vill jag först nämna de ogräs som helst trivs i Ångermanland. De är, här anförda i alfabetisk ordning: *Agrostemma githago*, sällan. *Artemisia vulgaris*. *Asperugo procumbens* mest på svartmylla i kryddgårdar. *Avena fatua*, landhavren är på flera ställen i Ångermanland ganska besvärlig. *Brassica campestris*, *Carduus crispus*, *Carduus palustris* finns ofta på vattensjuka åkrar och tillkännager brist på diken. *Centaurea cyanus* och *jacea*. *Chenopodium viride*. *Chrysanthemum leucanthemum* och *inodurum* i mängd. *Crepis tectorum*, *Cuscuta* i humlegårdar. *Epilobium angustifolium* (allmycke) ibland svårare att utrota. *Erymum hirsutum*. *Erysimum cheiranthoides*. *Festuca elatior*. *Fumaria officinalis*. *Galeopsis tetrahit* och *versicolor* (dån). *Galium aparine* (åkerbinda). *Gnaphalium uliginosum*. *Heracleum sphondylium* (hästkommeln), *Hieracium umbellatum* och *silvaticum*, varieteten *rigidum* i synnerhet; *murorum*, var. *vulgare*; *dubium* och *auricula*. *Lamium purpureum* och *amplexicaule*, mindre allmänna. *Lapsana communis*. *Lathyrus pratensis*. *Leontodon taraxacum*. *Lithospermum arvense*. *Lychnis dioica* (flugsmälla) och *Cucubalus behen* (skackern). *Myosotis arvensis*. *Phleum pratense*. *Poa annua*. *Polygonum convolvulus* och *aviculare*, *persicaria*, Linné. *Potentilla norvegica*. *Ranunculus repens* — i synnerhet — och *acris*. *Rhinanthus cristagalli*. *Rumex acetosa* och *acetosella*, *cristatus* (måne en varietet av *Rumex aquaticus*?). *Senecio vulgaris*. *Serratula arvensis* (åkertistel), den värsta av alla. *Sonchus olearaceus* och *arvensis*. Den sistnämnda är ganska ymnig i hela Ångermanland. *Spergula arvensis*, *Spiraea ulmaria* (älggräs, byttlockgräs, johannesört, persmässgräs o.s.v.). *Stellaria media* (fetgräs, vattengräs, tagg o.s.v.). *Tanacetum vulgare*. *Thalictrum simplex* och *flavum*. *Thlaspi bursa pastoris* och *arvense* (penningmolla). Frön av den sistnämnda ger en besk smak åt bröd och brännvin. I synnerhet i brännvin får man ofta känna den beska smaken av detta ogräs, emedan brännvin ofta tillreds av s.k. malt eller lättkorn som tillsättes till bränning utan vidare sällning eller frånskiljande av dessa och dylika ogräsfrön. *Triticum repens*. *Tussilago farfara*. *Veronica chamaedrys* och *serpyllifolia*. *Vicia cracca*. *Viola tricolor* och *bicolor*. *Urtica urens* och *dioica* i kryddgårdar. I alla linåkrar medföljer *Myagrum sativum*, vilket på flera ställen i Ångermanland kallas trollkåringlin. Av dessa ogräs är åkertistlarna, gråbo, allmycke, skackern de som försätter lantmannen i det mesta bryderi, ty de är perennerande och stora till växten.

I Västerbotten saknar man redan många av de nu anförda. De allmännaste i Västerbottens åkrar är: *Asperugo procumbens*. *Avena fatua*. *Brassica campestris*. *Carduus palustris*. *Centaurea cyanus*. *Chenopodium viride*. *Chrysanthemum inodurum*. *Crepis tectorum*. *Epilobium angustifolium*. *Erysimum cheiranthoides*. *Galeopsis* (bådadera). *Galium aparine*. *Leontodon*. *Lychnis dioica*. *Cucubalus Behen*. *Myosotis arvensis*. *Phleum pratense*. *Polygonum convolvulus* och *persicaria* β . *incanum*. *Ranunculus repens* och *acris*. *Rhinanthus*. *Rumex acetosa* och *acetosella*, *cristatus*. *Spergula arvensis*. *Stellaria media*. *Thlaspi bursa pastoris* och *arvense*. *Triticum repens*. *Tussilago farfara*, sällsynt i Västerbotten, ty den älskar lerjord. *Vicia cracca*.

KUNGLIGA VETENSKAPS-AKADEMIENS HANDLINGAR 1824

Urtica urens och *dioica*. Dessutom *Agrostis spica venti*. *Equisetum arvense* ett av de värsta ogräsen i alla Västerbottens och Lapplands sandåkrar, ty dess rötter går djupare än någon annan örts i dessa trakter och kan således ej på något sätt utrotas.

Lappland har de flesta ogräs gemensamt med Västerbotten utom *Avena fatua*, *Centaurea cyanus*, *Crysanthemum inodorum*, *Crepis tectorum*, *Myosotis arvensis* (endast i södra Lappmarken), *Polygonum persicaria*, *Agrostis spica venti*. Även av dessa finns några i Lappland men blott som en sällsynthet.